ЗАВДАННЯ ЮРИДИЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

БАБАЄВ Іван Федорович - аспірант Харківського національного університету внутрішніх справ

УДК 342.9
DOI: https://doi.org/10.71404/LAW.UA.2022.4.41

У статті розглянуто завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності, які є певними етапами й окремими аспектами здійснення подібного роду діяльності. Наголошено, що реалізація завдань юридичного супроводження підприємницької діяльності сприяє досягненню стратегічних ідеалів підприємницької діяльності в межах чинного національного законодавства, здійсненню нормативно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин. Запропоновано під завданнями юридичного супроводження підприємницької діяльності розуміти закріплені в нормативно-правових приписах, конкретизовані, об'єктивно досяжні у визначений часовий проміжок цілі, здійснення яких спрямовано на забезпечення правомірності підприємницької діяльності, охорону й захист прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а також надання їм правової підтримки з прийняття управлінських рішень з метою оптимізації їхньої діяльності, забезпеченням її безпеки та стабільності в правовому полі. Виокремлено й охарактеризовано такі завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності в Україні: забезпечення правомірності здійснення підприємницької діяльності; охорона й захист прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності; забезпечення безпеки та стабільності підприємницької діяльності в правому полі; забезпечення адаптації підприємницької діяльності до можливих змін національного законодавства та правозастосовчої практики; здійснення правової підтримки прийняття управлінських рішень, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності.

Ключові слова: юридичне супроводження, підприємницька діяльність, адміністративно-правове регулювання, завдання, правомірність підприємницької діяльності, правова підтримка, оптимізація діяльності.

Постановка проблеми

Юридичне супроводження підприємницької діяльності є невід'ємною складовою розвитку економіки та забезпечення правового порядку в Україні. В умовах постійних змін законодавства, посилення глобалізації та технічного прогресу підприємці стикаються зі зростаючою складністю в управлінні своїм бізнесом. Це породжує необхідність належного правового регулювання та забезпечення ефективного юридичного супроводження, який сприяє не лише захисту прав підприємців, але й формуванню сприятливого середовища для їхньої діяльності. Актуальність даного питання зумовлена низкою факторів. По-перше, юридичне супроводження виступає гарантом дотримання принципів законності, прозорості та рівності у веденні підприємницької діяльності. По-друге, воно забезпечує адаптацію бізнесу до нових викликів, таких як інтеграція в європейський економічний простір, впровадження цифрових технологій, а також реагування на економічні кризи та зовнішні впливи. По-третє, юридичне супроводження підприємницької діяльності

сприяє запобіганню конфліктам інтересів, забезпеченню доброчесності та етичності у взаєминах між суб'єктами господарювання. З огляду на що дослідження завдань юридичного супроводження підприємницької діяльності має не лише теоретичне, але й практичне значення, адже воно дозволяє окреслити ключові принципи та механізми, необхідні для ефективного функціонування цього процесу. У сучасних умовах саме якісне юридичне супроводження підприємницької діяльності стає важливим інструментом для зміцнення позицій підприємців, розвитку їхнього потенціалу та сприяння економічному добробуту України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання про організацію та реалізацію підприємницької діяльності загалом й її окремих напрямів зокрема, серед іншого юридичного супроводження, досліджувалася у працях таких науковців як: О.Б. Андрєєва, Ю.Є. Атаманова, О.А. Беляневич, І.А. Бутирська, М.Д. Василенко, О.П. Гетманець, В.А. Довбиш, Ю.М. Жорнокуй, Д.В. Задихайло, О.Г. Кельман, С.В. Ківалов, Г.П. Марощак, О.М. Музичук, В.А. Омельчук, Б.М. Поляков, О.П. Подцерковний, Н.О. Саніахметова, С.С. Сериков, В.В. Сокуренко, Р.Б. Шишка, О.М. Шуміло та інші. Ці вчені вдосконалили теорію і практику підприємництва. Однак, юридичне супроводження підприємницької діяльності розглядався лише поверхнево у контексті ширших правових питань. Тому **метою** статті є окреслення завдань юридичного супроводження підприємницької діяльності в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження

Наголошуючи на значенні завдань відповідної діяльності, вчені-правознавці доволі часто порівнюють дану категорією, зі схожою, на перший погляд, категорією «мета», вказуючи при цьому на їх взаємообумовлюючий характер та тісний зв'язок. Так, наприклад, досліджуючи теоретичні та практичні аспекти соціально-правового механізму протидії злочинності в Україні, О.М. Литвинов зазначає, що завдання визначаються цілями, витікають з них. Мета, наголошує вчений, формує конкретні завдання соціального суб'єкта в реалізації його інтересів. На думку науковця, зміст поняття «завдання», що є правильно теоретично розтлумаченим і практично сприйнятим, включає можливість з'ясування причин недосягнення мети [1, с. 34-35]. У цьому контексті відмітимо доволі схожий семантичний сенс указаних категорій. Зокрема, на сторінках великого тлумачного словника сучасної української мови відмічають, що слово «завдання» слід вживати в наступних значеннях: наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа тощо; настанова, розпорядження виконати певне доручення; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити [2, с. 378].

Як випливає з аналізу вищенаведеного, сенс категорії «завдання» визначають, серед іншого, як мету до якої прагнуть у межах здійснення відповідної діяльності. При цьому цікаво відміти, що й сенс категорії «мета» вищенаведені вчені визначають через категорію «завдання», зокрема вказують на те, що в сучасній українській мові його слід вживати в наступних значеннях: те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти, ціль; заздалегідь намічене завдання, замисел [2, с. 661].

З огляду на що слід підтримати позицію В.О. Середи, відповідно до якої різкого розмежування поняття «мета» та «завдання» на практиці не існує. При цьому науковець підкреслює той факт, що нерідко дані категорії вживаються як синоніми. На додаток вказується, що цілі можуть бути реальними (проміжними) й ідеальними (кінцевими), тобто досяжними та недосяжними в планований період. Щоб уникнути розбіжностей між ідеальними та реальними цілями, останні іноді називають завданнями. При визначенні завдань треба враховувати можливість їхньої реалізації [3, с. 40]. У зв'язку з чим справедливою виглядає й позиція відносно того, що закріплення певних завдань необхідно для того, щоб органи та посадовці, уповно-

важені суспільством (державою) здійснювати певну діяльність, орієнтувалися у відповідних процесах і процедурах, а в окремих випадках могли обґрунтовано відмовитися від реалізації певних повноважень. Наведене, на думку О.М. Литвинова, може мати місце й у тому випадку, якщо немає об'єктивної можливості погоджувати ідеальну модель майбутнього результату з реальною можливістю його досягнення або привернути для реалізації завдань необхідні та достатні засоби й ресурси [1, с. 34-35]. З чого слідує, що завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності будуть у певній мірі співпадати з її цілями, однак будуть більш конкретними й досяжними у визначений проміжок часу.

У цьому контекст слушною виглядає позиція авторів підручнику «Адміністративне право України. Академічний курс», на думку яких мету та завдання можна розглядати як уявлення про напрями й очікувані результати управлінської діяльності. Відмінність між цими однопорядковими категоріями полягає в ступені узагальнення результатів, які мають бути досягнуті в процесі управлінської діяльності. Іншими словами, підкреслюють науковці, в меті відтворюються більш триваліші та значущі, ніж у завданнях показники [4, с. 260]. Також слід навести позицію В.О. Климкова, який зауважує, що завдання – це мета, досягнення якої є бажаним до відповідного моменту в межах періоду, на який розраховано управлінське рішення. Завдання вказує на безпосередню мету організації, що піддається кількісній характеристиці. На додаток, підкреслює науковець, завдання являють собою сукупність вимог для прийняття рішень у конкретній ситуації [5, с. 99].

Дещо схожу позицію висловлює О.Г. Комісаров, вказуючи при цьому, що завдання – це цілі, досягнення яких бажане до певного (визначеного) моменту часу в межах періоду стратегічного планування. До цього слід додати, що цілі можуть бути недосяжними на конкретний (запланований) момент, але наближення до них за цей час повинно відбуватися постійно. Проте завдання, підкреслює науковець, на відміну від цілей, повинні бути здійсненними, хоча не завжди можна вимагати їх здійснення. Поряд з цим розглядається ціль, яку ніколи не можна досягти, але до якої треба постійно наближатися, що отримала назву – ідеал [6, с. 90]. Так само, на думку, А.А. Манжули, завдання являють собою більш дрібну, чітку та конкретизовану мету. Тобто, зазначає науковець, якщо мета являє собою передбачений у свідомості людини результат, який, як правило, має ідеалізований, навіть, абстрактний вигляд, то завдання являють собою конкретні етапи роботи, які необхідно пройти, виконати, рухаючись до мети. Враховуючи вищевикладене зрозуміло, чому нормотворець, визначаючи правовий статус тих чи інших суб'єктів, досить часто уникає визначення мети їх діяльності, акцентуючи лише на завданнях. Адже перша, мета, лише вказує на те, до чого прагне суб'єкт, для чого він існує та функціонує, у той час, як другі, завдання, дають зрозуміти що саме здійснює суб'єкт в ході реалізації свого функціонального призначення [7, с. 56]. Тобто завданнями будуть певні, об'єктивно досяжні в певний проміжок часу цілі, що ставляться перед суб'єктами відповідних суспільних відносин.

Тобто визначення як сутності завдань юридичного супроводження підприємницької діяльності, так і встановлення найголовніших серед них, пов'язано із з'ясуванням відповідних цілей, які переслідують суб'єкти даних суспільних відносин. У цьому випадку, на нашу думку, в першу чергу, слід вказати на таку ціль юридичного супроводження підприємницької діяльності як забезпечення її правомірності. Як зауважують фахівці з теорії права, правомірність – це юридичне закріплення соціальної корисності чи допустимості певних видів людської поведінки. А тому, вважає С.А. Капітанська, правомірна поведінка – це зв'язуюча ланка між нормою права та значимим суспільним результатом [8, с. 28]. Іншими словами, суть даного завдання юридичного супроводження полягає у забезпеченні відповідності підприємницької діяльності в цілому, окремих її

напрямів, вимогам чинного національного законодавства.

Доволі тісно пов'язаним з вищенаведеним завданням юридичного супроводження підприємницької діяльності буде завдання із охорони й захисту прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності. Відповідно до зазначеного, юридичне супроводження підприємницької діяльності не лише сприяє забезпеченню правомірності, але й виконує функцію регулятора суспільних відносин в економічній сфері. Його завданням є створення умов для впорядкованого здійснення підприємницької діяльності, захисту прав суб'єктів господарювання, а також забезпечення стабільності та передбачуваності правової системи. Реалізація таких завдань дозволяє не лише підтримувати правовий порядок, але й сприяє економічному розвитку через захист інтересів підприємців та споживачів. Можливість належної реалізації даного завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності закріплена в ряді нормативно-правових актів, положення яких визначають правові засади функціонування даної сфери суспільних відносин.

Зокрема, слід вказати на ст. 55 Конституції України, яка закріплює те, що кожен має право будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань [9]. Окрім цього слід вказати на приписи ст. 16 Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року, яка визначає, що кожна особа має право звернутися до суду за захистом свого особистого немайнового або майнового права та інтересу [10]. Також зазначимо, що відповідно до приписів ст. 20 Господарського кодексу України від 16 січня 2003 року держава забезпечує захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання та споживачів. Кожний суб'єкт господарювання та споживач має право на захист своїх прав і законних інтересів [11].

Належне здійснення вищенаведених завдань юридичного супроводження підприємницької діяльності буде мати наслідком виконання ще одного з них – забезпечення безпеки та стабільності такої діяльності в правому полі. У цьому випадку мова йде про те, що юридичне супроводження підприємницької діяльності охоплює не лише питання правозахисної та регуляторної функції, але й спрямоване на забезпечення безпеки та стабільності такої діяльності в правовому полі. Це завдання є надзвичайно важливим, оскільки воно дозволяє мінімізувати правові ризики, запобігати конфліктам і забезпечувати прозору взаємодію між суб'єктами господарювання, державними органами та споживачами. Сприяння стабільності та передбачуваності правової системи створює надійну основу для впровадження інновацій, залучення інвестицій і підвищення конкурентоспроможності. Реалізація цього завдання сприяє не лише підтримці правопорядку, але й сталому економічному розвитку, забезпечуючи захист інтересів як підприємців, так і споживачів і у цілому національних економічних інтересів.

Поряд з вищенаведеним завданням слід розглянути завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності щодо забезпечення адаптації такої діяльності до можливих змін національного законодавства та правозастосовчої практики. У межах здійснення такого завдання найбільш яскраво знаходить свій прояв принцип проактивності юридичного супроводження підприємницької діяльності, оскільки таке супроводження спрямоване не лише на вирішення питань, які вже виникли, але й на попередження можливих ризиків та конфліктів. Особливо в умовах сучасної економіки, що швидко змінюється, коли інновації та цифровізація створюють нові виклики, важливою стає розробка правових рішень, які дозволяють зберегти баланс між інтересами підприємців, держави та суспільства. Слід вказати й на стрімке оновлення чинного національного законодавства, що регламентує питання підприємницької діяльності по багатьом напрямам, без врахування чого неможливо ефективно вести бізнес.

Наприкінці слід вказати на завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності, що буде охоплювати й торкатися майже всі з наведених вище

аспектів. У цьому випадку мова йде про завдання щодо здійснення правової підтримки прийняття управлінських рішень. Наголошуючи на значенні управлінських рішень науковці вказують на те, що, по-перше, їх прийняття являє собою. вид діяльності, що проходить в керуючій системі та пов'язаний з підготовкою, знаходженням, вибором і прийняттям певних варіантних дій. У цьому аспекті, підкреслює Є.В. Гармаш, управлінське рішення є видом роботи в апараті управління, певним етапом процесу управління. По-друге, управлінське рішення – це варіант впливу керуючої системи на керовану та формула впливу. У цьому розумінні управлінське рішення є описом передбачуваних дій керуючої системи відносно до керованої. По-третє, управлінське рішення – це організаційно-правова діяльність керівника в керованій системі. Приділяючи увагу цьому важливому аспекту, управлінське рішення інколи визначають як акт організаційно-практичної діяльності керівника й апарату управління, який здійснюється за раніше розробленим і свідомо вибраним варіантом його аспекти [12, с. 53–54]. З огляду на що таке завдання юридичного супроводження підприємницької діяльності як здійснення правової підтримки прийняття управлінських рішень набуває особливого значення.

Висновки

Отже, на сьогодні можна назвати декілька пов'язаних між собою завдань юридичного супроводження підприємницької діяльності, які є певними етапами й окремими аспектами здійснення подібного роду діяльності, реалізація чого сприяє досягненню стратегічних ідеалів підприємницької діяльності в межах чинного національного законодавства, здійсненню нормативно-правового регулювання даної сфери суспільних відносин. Серед таких завдань доречно виділити наступні:

- забезпечення правомірності здійснення підприємницької діяльності;

- охорона й захист прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності;

- забезпечення безпеки та стабільності підприємницької діяльності в правому полі;

- забезпечення адаптації підприємницької діяльності до можливих змін національного законодавства та правозастосовчої практики;

- здійснення правової підтримки прийняття управлінських рішень, пов'язаних зі здійсненням підприємницької діяльності.

З урахуванням вищенаведених позицій пропонуємо під завданнями юридичного супроводження підприємницької діяльності розуміти закріплені в нормативно-правових приписах, конкретизовані, об'єктивно досяжні у визначений часовий проміжок цілі, здійснення яких спрямовано на забезпечення правомірності підприємницької діяльності, охорону й захист прав, свобод та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності, а також надання їм правової підтримки з прийняття управлінських рішень з метою оптимізації їхньої діяльності, забезпеченням її безпеки та стабільності в правовому полі.

Література

1. Литвинов О.М. Соціально–правовий механізм протидії злочинності в Україні (теоретичні та практичні засади) : дис. … доктора юрид. наук : спец. 12.00.08. Харків, 2010. 432 с.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод., допов. та CD) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел.] Київ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2009. 1736 с.

3. Середа В.О. Проблеми підвищення ефективності діяльності прокурора з підтримання державного обвинувачення в суді : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.10. Харків, 2005. 204 с.

4. Адміністративне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2-х томах / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов (голова). Київ: Вид-во «Юридична думка», 2004. Том 1. Загальна частина. 584 с.

5. Климков В.О. Організаційно-правові засади діяльності спеціального органу з питань банкрутства: дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Київ, 2010. 205 с.

6. Комісаров О.Г. Процес цілепокладання в організації діяльності органів внутрішніх справ України на сучасному етапі розвитку: дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Запоріжжя, 2002. 237 с.

7. Манжула А.А. Адміністративно-правові засади організації діяльності науково-дослідних установ в Україні: дис. … доктора юрид. наук: спец 12.00.07. Дніпропетровськ, 2015. 422 с.

8. Капітанська С.А. Правомірна бездіяльність як форма правової поведінки: дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.01. Київ, 2005. 223 с.

9. Конституція України: закон України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

10. Цивільний кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.

11. Господарський кодекс України: закон України від 16.01.2003 № 436-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 18, № 19–20. Ст. 144.

12. Гармаш Є.В. Організаційно-правові основи підготовки, прийняття та виконання адміністративних рішень в митній службі України : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.07. Дніпропетровськ, 2010. 209 с.

АНОТАЦІЯ

The article examines the tasks of legal support for entrepreneurial activity, which represent specific stages and separate aspects of this type of activity. It is emphasized that the implementation of legal support tasks for entrepreneurial activity contributes to achieving the strategic ideals of entrepreneurial activity within the framework of existing national legislation and to the normative-legal regulation of this sphere of social relations. It is proposed to understand the tasks of legal support for entrepreneurial activity as those concretized in normative-legal provisions, objectively achievable within a defined timeframe, aimed at ensuring the legality of entrepreneurial activity, protecting the rights, freedoms, and interests of business entities, as well as providing them with legal assistance in making managerial decisions to optimize their activity, ensuring its safety and stability within the legal framework. The following tasks of legal support for entrepreneurial activity in Ukraine are identified and characterized: ensuring the legality of entrepreneurial activity; protecting the rights, freedoms, and interests of business entities; ensuring the security and stability of entrepreneurial activity within the legal framework; ensuring the adaptation of entrepreneurial activity to potential changes in national legislation and law enforcement practices; providing legal support for managerial decision-making related to entrepreneurial activity.

Key words: legal support, entrepreneurial activity, administrative-legal regulation, tasks, legality of entrepreneurial activity, legal assistance, activity optimization.